

Το άγνωστο ταξίδι του Βενιζέλου στο Μάτσου Πίτσου

ΣΕΛΙΔΑ Α26

Πολιτικά

Το άγνωστο ταξίδι Βενιζέλου στο Μάτσοι Πίτσου

Ο Μίμης Ανδρουλάκης στο νέο του βιβλίο αποκαλύπτει άγνωστες πτυχές του σημαντικότερου πολιτικού ηγέτη της σύγχρονης Ελλάδας

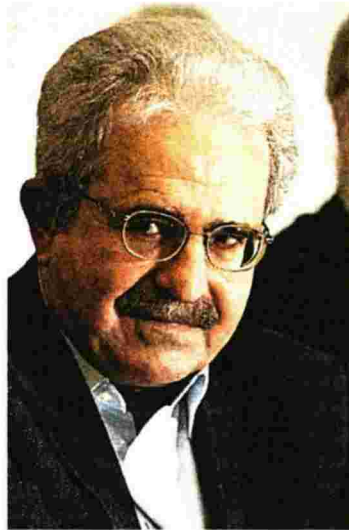
ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΗ ΜΠΕΚΟΥ

«Το ταξίδι του μέλιτος, προ της αβύσσου, δεν ξαλάφρωσε έστω προσωρινά την ψυχή του Έλληνα ηγέτη. Οσο ξεμάκρυνε από το θέατρο των επιχειρήσεων τόσο μεγάλων η αγωνία του». Φανταστείτε το: Μάρτιος του 1922 (λίγο πριν από τη Μικρασιατική Καταστροφή) και ο «εξοστρακισμένος εθνάρχης» σκαρφαλώνει με ένα καρβουνιάρικο τρένο στις Ανδεις του Περού, με προορισμό το Μάτσοι Πίτσου, πίνοντας συνεχώς τσάι από φύλλα κόκας για να προσαρμοστεί ομαλά στο υψόμετρο (είχε ήδη περάσει από το Χόλιγουντ στις Ηνωμένες Πολιτείες και από την Κούβα).

Το βασικότερο πρόβλημα ασφαλώς ήταν άλλο εκείνη την περίοδο: προσπαθούσε να ανανήψει από την πολιτική του κατακρήμνιση (στις εκλογές της 1ης Νοεμβρίου του 1920 όχι μόνο συνετρίβη αλλά δεν εξελέγη καν βουλευτής) και να ξορκίσει την επερχόμενη φωτιά που σύντομα, εκτός από τη Σμύρνη, θα έκανε στάχτη και το όραμα της Μεγάλης Ιδέας. Ο ίδιος, βασικός πόλος του Εθνικού Διχασμού, μεταφράζοντας τότε και σχολιάζοντας τον Θουκυδίδη, αρχίζει να συγκρίνει τον όλεθρο της Σικελικής εκστρατείας των Αθηναίων με ό,τι βλέπει να έρχεται αναπότρεπτα: την ιστορικών διαστάσεων συμφορά στην Ιονία, την αντεπίθεση του τουρκικού εθνικισμού.

Αλήθεια και συμβάν

Ο Ελευθέριος Βενιζέλος έκανε πράγματι ένα γαμήλιο ταξίδι (διάρκειας επτά μηνών) στην Αμερική (Βόρεια και Νότια) με τη δεύτερη σύζυγό του Ελενα Σκυλίτση. Αυτό δεν το γνωρίζαμε (λόγω της πλούσιας και υπερδραστήριας γυναίκας του με τον «αγλοχιώτικο σαρκασμό»), το μάθαμε όμως διαβάζοντας το νέο βιβλίο του Μίμη Ανδρουλάκη, ενός «βενιζελοκομμουνιστή» κατά τον πειρακτικό χαρακτηρισμό του Χαρίλαου Φλωράκη. Οι εκδόσεις Πατάκη χαρακτηρίζουν «ιστορικό μυθιστόρημα» το βιβλίο. Οι γνώριμοι αφηγηματικοί τρόποι του συγγραφέα παραπέμπουν μεν (όπως πάντα) σε μια μυθιστορηματική σύνθεση (συνειρμική και πολύκομη στην περίπτωση του) αλλά ο ίδιος υπακούει κατ' ουσίαν «στην ιστορική αλήθεια και στην αυστηρή στάθμιση των πολιτικών συμβάντων». Ο,τι διαβάζουμε εγγράφεται στην πραγματικότητα εκείνης της εποχής και των απίθανων διασυνδέσεων της στο επίπεδο τόσο της διεθνούς πολιτικής (στον ασπρισμό της «θαυμαστής ασάφειας» των Μεγάλων Δυνάμεων) όσο και της εγχώριας (χωρίς να ξεχνάμε ότι σημείο εκκίνησης είναι, μοιραία, η δική μας εποχή).



Ο Μίμης Ανδρουλάκης στο νέο του βιβλίο θέλει να φιλοτεχνήσει ένα ακριβοδίκαιο πορτρέτο του Βενιζέλου και της στρατηγικής του

Ο Μίμης Ανδρουλάκης δεν είναι ιστορικός. Για μία ακόμη φορά, ωστόσο, έρχεται να πλαγιοκοπήσει τους ιστορικούς πατώντας ακριβώς σε γνωστές αλλά κυρίως νέες πηγές (το ψηφιοποιημένο πλέον αρχείο του «Ελευθέρου Βήματος» του Δημητρίου Λαμπράκη αποδείχθηκε επίσης πολύτιμο προς αυτή την κατεύθυνση) ώστε να φιλοτεχνήσει ένα ακριβοδίκαιο πορτρέτο του Βενιζέλου και της στρατηγικής του (το περίφημο «ντουφέκι και παζάρι») μακριά από εξιδανικεύσεις, στρατηγική η οποία «περιελάμβανε αναγκαστικούς συμβιβασμούς, ελιγμούς, επιθέσεις και οπισθοχωρήσεις, στοιχεία που δεν ήταν εύκολα κατανοητά από τον κόσμο». Ο Μίμης Ανδρουλάκης θέλει πρωτίστως να λογαριαστεί με αυτό που αντιλαμβάνεται ως «βενιζελική υμνογραφία». Και ο ίδιος θαυμάζει τον Βενιζέλο, προφανέστατα. Σκοπός του όμως είναι, εν προκειμένω, να τον «εξανθρωπίσει» περαιτέρω, να αναδείξει την ανθρώπινη πολυπλοκότητά του, με τα λάθη του (το Κίνημα του '35), τις αστοχίες του (σε σχέση με τη βασιλική οικογένεια), τις αμφιβολίες του (λ.χ., για τους «αδελφούς» Σέρβους), τις αδυναμίες του (στο γυναικείο φύλο), με μικρές λεπτομέρειες (του ατομικού βίου) που έχουν όμως μεγάλη σημασία (ακόμη και ό,τι μπορεί κανείς να χαρακτηρίσει «κουτσομπολιό» στοχεύει, καταπώς λέμε, στο μεγάλο κάδρο).

Ετεροχρονισμένη «αυτοκριτική»

Θα έλεγε κανείς, και εδώ είναι η ουσία, ότι ο συγγραφέας επιχειρεί ευρύτερα μια ετεροχρονισμένη «αυ-



Ο Ελευθέριος Βενιζέλος και η σύζυγός του Ελενα αποβιβάζονται από το πλοίο σε ταξίδι τους στην Ιταλία

τοκριτική» του ηγέτη για λογαριασμό του ή, καλύτερα, μια «αυτοκριτική» όπως θα μπορούσε να την έχει κάνει ο ίδιος ο Βενιζέλος, μια «αυτοκριτική» που δεν αμφισβητεί μεν το μεγαλείο του αλλά το φωτίζει σε ένα επίπεδο συνειδησιακό, μεταξύ ορθολογικού ρεαλισμού και υπαρξιακής ατέλειας, λαμβάνοντας υπόψη λ.χ. την «αντιστροφή της τύχης» ή το «σύνδρομο Υβρις - Νέμεσις» ή «το "πότε" που δεν το ξέρεις προκαταβολικά». Πάνω στο υπερωκεάνιο «Aquitania» (όπου μια χήρα τον βλέπει και νομίζει ότι είναι ο Φρόνιτ!) ο Ελευθέριος Βενιζέλος λείει στον αρχλοσπρόμο ότι «τον κούρασα τον λαό, υπερτίμησα τις δυνάμεις του έθνους». Έτσι πάντως μιλάει, σε πρώτο πρόσωπο, πότε στη δημοτική, πότε στην καθαρεύουσα (συνέβαινε αυτό άλλωστε) και οφείλει κανείς να παραδεχθεί ότι είναι (και ως χαρακτηρισμό) αρκετά πειστικός. Κάτι που προκύπτει από την πολύχρονη, «βιοματική σχέση» και ενασχόληση του Μίμη Ανδρουλάκη με τον ξεχωριστό συμπατριώτη του από την Κρήτη, τον ιδρυτή του Κόμματος των Φιλελευθέρων, τον σημαντικότερο πολιτικό άνδρα της Ελλάδας στον 20ό αιώνα.

Ο συγγραφέας έχει παρακινήσει συστηματικά σε εξομολογήσεις δεκάδες συμπατριώτες του των οποίων οι πατεράδες υπήρξαν συνεργάτες και φίλοι του Βενιζέλου. «Μεταξύ αυτών και εν ζωή επώνυμοι, από τον Μίκη Θεοδωράκη, τον Νίκο Κούνδουρο και τον Γιάννη Μαρκόπουλο ως τον Κώστα Μητσοτάκη και τον Παύλο Τζεργιά». Πάντως το να απαριθμεί κανείς τις επί μέρους ιστορίες (και τις επί μέρους συνάψεις τους)

σε μια τέτοια αφήγηση είναι κάπως άκομφο διότι έτσι θα χανόταν ένα μεγάλο κομμάτι του ενδιαφέροντος. Συναντούμε πάντως από τον σκοτεινό «αρχιερέα της διαπλοκής» Βασίλειο (ή Μπαζίλ) Ζαχάροφ και τον οικονομολόγο Τζον Μέναρντ Κέννς ως τον πιανίστα-πρωθυπουργό της Πολωνίας Ιγνάτιο Παντερέφσκι και την Πηνελόπη Δέλτα. Συναντούμε κεφάλαια οικονομικά και εφοπλιστικά, πνευματικά και καλλιτεχνικά, γυναίκες διάσημες στην Ευρώπη και με τον τρόπο τους επιβλητικές (η Άννα ντε Νοάιγ, λ.χ., και το σαλόνι της στο Παρίσι).

«Ο δαίμων των συμπτώσεων»

Σε τέτοια βιβλία «ο δαίμων των συμπτώσεων» ενορχηστρώνει την Ιστορία, αλλά και οι διασταυρούμενες πορείες των «αφανών» που κινούνται στις πλάτες (ή κάτω από τη μύτη) των «επιφανών». Πώς εξηγείται, φέρ' ειπείν, «ο αδελφικός και ακατάλυτος δεσμός» του Βενιζέλου με τον βρετανό πρωθυπουργό Ντέιβιντ Λόντι Τζορτζ; Αυτός ήταν το ένα κέντρο της βρετανικής πολιτικής. Το άλλο ήταν «ο Κίτσεναρ, ο στρατάρχης που έγινε υπουργός Πολέμου» ο οποίος δεν ήθελε τον διαμελισμό της αναδυόμενης Τουρκίας. Εξηγείται, σύμφωνα με τον Ανδρουλάκη, από τη «σπενή, διά βίου σχέση» που είχε η Ελενα Σκυλίτση «με την οικογένεια της Μαρίας Ηλιάδη, μητέρας της Ντομινί», της αιγυπτιακής λαίδης Κρόσφιλντ δηλαδή. Τέτοιου είδους σχέσεις δεν είναι τυχαίες. Δεν είναι όμως και μονοδιάστατες. Ας πούμε μονάχα ότι ο συγγραφέας, στην προκειμένη περίπτωση, δεν εντίνει την προσοχή του μόνο στους δεσμούς του χρήματος αλλά και σε αυτούς του αίματος. Στους δεσμούς γενικών (άντρες με γυναίκες, άντρες με άντρες, γυναίκες με γυναίκες) δίνει επίσης μεγάλη σημασία διότι «τα προσωπικά των ανθρώπων», φαινομενικά ασήμαντα, κρύβουν ενίοτε τα σημαντικά.

ΜΙΜΗΣ ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ
Ταξίδι μέλιτος
Εκδόσεις Πατάκη,
2015, σελ. 440, τιμή
18,50 ευρώ

